

Беларуская мова як сродак фарміравання нацыянальнай самасвядомасці ў будучых выхавальнікаў

Г.Ф. Андарала

На сучасным, гістарычна складаным і ў значнай ступені пераломным этапе развіцця перад Беларуссю з усёй вастрынёй паўстала праблема фарміравання ў сваіх грамадзян нацыянальнай самасвядомасці. Выхаванне ў падростаючага пакалення лепшых рысаў нацыянальнага характару, пачуцця нацыянальнай годнасці, павагі да гісторыі, мінулага свайго народа, яго духоўных скарбаў – гэта тыя зыходныя моманты, якія могуць і павінны стварыць трывалую аснову для далейшага ўдасканалення ўсіх накірункаў выхавання.

Нацыянальная самасвядомасць, як вядома, не перадаецца па спадчыне. Яна фарміруецца разам з асобай чалавека, пачынаючы з ранняга дзяцінства. Аднак было б памылкай лічыць, што нацыянальная самасвядомасць развіваецца і ўзбагачаецца сама па сабе, стыхійна. Гэта вельмі складаны і адказны працэс, ён можа быць паспяховым толькі тады, калі ажыццяўляецца мэтанакіравана, сістэматычна і паслядоўна ўсім грамадствам, бацькамі і, зразумела, пад кіраўніцтвам настаўнікаў.

Вядома, што магчымасці ажыццяўляць сістэматычнае, мэтанакіраванае фарміраванне нацыянальнай самасвядомасці ў падростаючага пакалення маюць настаўнікі ўсіх школьных прадметаў і выхавальнікі дзіцячых дашкольных устаноў. Гэта вызначаецца тым, што нацыянальная самасвядомасць – з’ява складаная. Яна мае розныя ўзроўні і шматлікія крыніцы фарміравання. Аднак, на наш погляд, у вырашэнні гэтай складанай праблемы выключная роля належыць выхавальнікам дашкольных дзіцячых устаноў. Выхавальнік з’яўляецца першым пасля бацькоў, хто дапамагае маленькаму грамадзяніну адчуць сябе часцінкай нацыі. Менавіта ён мае ўсе магчымасці і павінен заклаці падмурак беларускасці ў душы сваіх выхаванцаў. Каб мэтанакіравана і паспяхова дапамагчы дзіцяці спасцігнуць светапогляд і душу свайго народа, яго мову, гісторыю, культуру, трэба самому выхавальніку валодаць высокай нацыянальнай самасвядомасцю.

Як сведчаць літаратурныя крыніцы і непасрэдна практыка, дзейнасць выхавальнікаў дашкольных дзіцячых устаноў па фарміраванні ў сваіх выхаванцаў нацыянальнай самасвядомасці з’яўляецца яшчэ недастаткова эфектыўнай. Асноўная прычына такога становішча, на нашу думку, у тым, што педагагічныя ўстановы не ўдзяляюць пэўнай увагі падрыхтоўцы будучых выхавальнікаў да гэтай працы.

З мэтай выяўлення нацыянальнай самасвядомасці студэнтаў факультэта дашкольнага выхавання БДПУ імя М.Танка і іх гатоўнасці да фарміравання нацыянальнай самасвядомасці ў дашкольнікаў ва ўмовах дзіцячых дашкольных устаноў намі было праведзена анкетаванне. Студэнтам было прапанавана адказаць на шэраг пытанняў, якія ўключалі веданне гісторыі беларускай мовы і літаратуры, гісторыі беларускага народа, нацыянальных традыцый, звычаяў, нацыянальных рыс быту, свят, абрадаў і інш.

Інфармацыя дазволіла атрымаць першаснае ўяўленне аб стане нацыянальнай самасвядомасці будучых выхавальнікаў дашкольных дзіцячых устаноў. На жаль, прыходзіцца канстатаваць, што яна не вельмі высокая. На пытанне “Як вы адчуваеце сваю гатоўнасць да фарміравання нацыянальнай самасвядомасці ў выхаванцаў дашкольных дзіцячых устаноў?” большасць (73%) студэнтаў прызнала сябе недастаткова падрыхтаванымі.

У сувязі з гэтым перад педагогічнымі ўстановамі, якія рыхтуюць будучых выхавальнікаў, стаіць задача скіраваць вучэбна-выхаваўчы працэс на выпраўленне існуючага становішча ў напрамку фарміравання ў студэнтаў нацыянальнай самасвядомасці. Вырашыць праблему распрацоўкай і ўкараненнем у вучэбна-выхаваўчы працэс педагогічнай установы асобных эпізадычных мерапрыемстваў, накіраваных на павышэнне нацыянальнай самасвядомасці, нельга. Толькі планамерная, сістэматычная, мэтанакіраваная праца ўсяго педагогічнага калектыву дазволіць дасягнуць пэўных поспехаў.

Неабмежаваныя магчымасці для фарміравання нацыянальнай самасвядомасці ў будучых выхавальнікаў дашкольных устаноў мае выкладчык беларускай мовы. Дзеючыя праграмы дазваляюць вывучаць беларускую мову ва ўсёй сукупнасці яе праяў і ствараюць выкладчыку ўмовы для рэалізацыі выхаваўчага патэнцыялу курса.

Як вядома, выхаваўчая накіраванасць моўнага матэрыялу на лекцыях і практычных занятках у значнай ступені залежыць ад тэматыкі і зместу тэкстаў. Умела падабраныя тэксты стымулююць актыўную разумовую дзейнасць студэнтаў і садзейнічаюць фарміраванню ў іх нацыянальнай самасвядомасці. Асноўнымі патрабаваннямі да выбару моўнага матэрыялу з’яўляюцца: высокая ідэйнасць, поўная дыдактычная накіраванасць (адпаведнасць мэтам і задачам навучання), мастацкасць.

Удзячным матэрыялам у гэтых адносінах з’яўляюцца ўрыўкі з мастацкіх твораў гістарычнага жанру, якія асабліва ярка адлюстроўваюць важныя сацыяльныя з’явы нашага грамадства ў мінулым, яго эканамічны і палітычны ўклад, барацьбу беларускага народа супраць сацыяльнага і нацыянальнага гнёту, побыт, духоўнае багацце беларусаў. Безумоўна, выкарыстанне мастацкіх тэкстаў спрыяе выхаванню нацыянальнай самасвядомасці ў тым выпадку, калі выкладчык зверне ўвагу не толькі на граматычны бок практычнага матэрыялу, але і на яго змест, змога выкарыстаць заключаны ў ім сэнс для гутаркі са студэнтамі. Важна, каб студэнты не проста ўспрымалі інфармацыю, а афарбоўвалі яе сваімі ўласнымі адносінамі, выражалі сваё меркаванне.

Выклікаць цікавасць да нашай гісторыі дапаможа і стварэнне такіх педагогічных сітуацый, якія садзейнічаюць аптымізацыі моўнай дзейнасці па тэмах, што адлюстроўваюць гісторыю нашага народа: “Подзвіг майго народа ў далёкім мінулым”, “Знакамітыя паэты і музыканты мінулага”, “Лёсаносныя моманты (перыяды) нашай гісторыі”, “Наша гісторыя ў мастацкіх вобразах” і інш. Такія гутаркі садзейнічаюць таксама развіццю звязнай вуснай мовы студэнтаў, актыўнаму авалоданню роднай мовай.

Як показала практыка, для фарміравання нацыянальнай самасвядомасці студэнтаў карысны і такі від працы, як невялікае сачыненне-разважанне па змесце прыказкі, афарызма: “Аб тым зязюля кукуе, што свайго гнязда не мае” (прык.); “Народ, які не ведае сваёй мінуўшчыны, не варты і будучыні” (М.Ермаловіч) і інш.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ